

STROOM 5 : THEMATISCH TAALONDERWIJS

verslag : co-productie van de stroomdeelnemers en begeleiders.

Om volledig te zijn verwijzen wij naar de voorinformatie in jrg'79 van Von-informatienr. 3/4 .Dit verslag beoogt nl. geen achtergrondstheoriën te geven over thematies taalonderwijs.Het heeft alleen tot doel enkele aspecten van t.t.o. die op de conferentie verduidelijkt werden aan bod te laten komen. Misschien had U er zich ook vragen bij gesteld over wat en hoe en word je er iets wijzer van ?

Kanttekening bij dit verslag: Verslaggeving is meestal een zware job. Daarom werd unaniem door de groep voorgesteld om elk een onderdeel van het verslag te maken . De gelijkvormigheid van dit verslag is wel beoogd maar ..

1. Thematisch taalonderwijs : wat,wie,waarom,hoe,waartoe ...

1 .1. Uit V.S.O. leerplan Nederlands-BeroepsVoorbereidend jaar :

Thematisch onderricht : een interessante werkvorm.

Wanneer de leerstof gegroepeerd wordt rondom een bepaald onderwerp of thema, kan de versnippering in vakonderdelen tegengegaan worden. Dit thematisch onderricht in verband met de moedertaal biedt gelegenheid tot verschillende leeractiviteiten (zowel luisteren en lezen als spreken en schrijven), waarbij het ene vakonderdeel ten dienste staat van het andere, zodat taal werkelijk als een eenheid wordt ervaren.

Dit thematisch onderricht, waarin de belangrijkste onderdelen functioneel zijn ingeschakeld, is tevens een doeltreffend middel om de leerlingen sterker te motiveren.

Een voor hen belangwekkende lesinhoud, aansluitend bij hun belevingswereld, zal de zelfwerkzaamheid stimuleren. De leerlingen zullen actiever aan het leerproces deelnemen.

1. 2. Doelstellingen van de stroom(uit de conferentiefolder)

- enige kennis verwerven van thematies taalonderwijs.
- een meer thematische aanpak van hun onderwijs zien als zinvol perspectief
- leren zien hoe ze binnen mogelijkheid van eigen opdracht kunnen streven naar een meer thematische aanpak.
- wat vaardigheid krijgen in het opzetten, uitvoeren, evalueren van thematische lessen .

1.3 . Thematies versus cursorisch leren .

1.3.1 Wat moeten , willen , kunnen , onze leerlingen hoe en waarom leren .

Deze eerste vraag waarmee de stroomdeelnemers geconfronteerd werden slaat op 3 aspecten waar men bij zinvol leren mee moet rekening houden. .

- n1. -leerinhouden
- capaciteiten van de leerlingen
- inhoud die de lkr. eraan geeft.

1.3.2 Wat is cursorisch leren ? Wat is thematies leren ?

Uit infoblad 1. :

-CURSORISCH :

"Het aanleren van taalvaardigheden is het primaire doel van de lessen.
De inhoud van teksten, discussies e.d. is dienend t.o.v. het bereiken van dit doel."

Hier worden de accenten gelegd op de vorm. Buiten schoolse sferen is de vorm echter ondergeschikt aan de inhoud. Dit is dus niet Normaal Funktioneel.
Handboeken zijn ook hoofdzakelijk cursorisch opgesteld. De te verwezenlijken vaardigheden klimmen in moeilijkheidsgraad op tot zij hun technisch taalvaardigheidsdoel bereiken. Het blijft echter een paspoort tot inhoudelijke vrijblijvendheid .

-THEMATIES :

"De inhouden staan centraal in de lessen. De taalvaardigheden zijn dienend.
De opbouw van de lessen wordt grotendeels bepaald door de inhoudelijke voortgang."

Een thematies handboek lijkt dus onmogelijk. De opbouw ervan is immers afhankelijk van de inhouden die door de lln. bepaald worden. Vele boeken noemt men dus (schijn) thematies opgebouwd. Werken vanuit onderwerp vb Verkeer , waarbij teksten gekoppeld worden aan spraak kunst, spelling- e.a. lessen is niet noodzakelijk thematies werken. Ook hier weer blijkt meestal dat de inhoud totaal ondergeschikt blijkt aan het formele vb Plaats van de bijw. bepaling aanduiden, de O.V.T. aanleren enz.

1.4. Enkele didaktische opvattingen ter verduidelijking van een thematiese aanpak.

Uit infoblad I. :

1.4.1. De correctheidsopvatting

"Het doel van deze benadering is correct (=foutloos) leren spreken, schrijven en correct de inhoud van een gelezen of gehoorde tekst kunnen reproduceren. De vorm is de norm. Er is geen verwijzing naar taalgebruikssituaties van de leerlingen. De oefeningen zijn "schoolse funktioneel"

Voorbeelden van kenmerkende oefeningen:

- schrijven vb stijl- en spel oefeningen, **traditioneel** opstel waar bij vormeisen : inhoud, midden, slot onderscheiden het belangrijkste zijn.
- lezen vb tekst met reproductievragen, **traditioneel** hardop lezen
- spreken vb spreekbeurten met eisen die de nadruk leggen op uitvoering vb. klas in kijken, niet van papier lezen.
- luisteren vb. alle reproducerende luisteroefeningen.

1.4.2. De communicatieve opvatting

"Hierbij staat de functie van de taal centraal.
Het doel van deze benadering is : communicatieve vaardigheden zo aanleren dat ze in nieuwe situaties toepasbaar zijn . Het gaat om aanleren , verbeteren van technieken van overdracht . "

Voorbeelden van kenmerkende oefeningen

- schrijven vb allerlei oef. waarbij normen als publiek- en doelgerichtheid een rol spelen
- lezen vb kritisch lezen, tekst beoordeling, analyseren van argumentatie.
- luisteren : als apart te trainen vaardigheid sterk ter discussie
- spreken en luisteren: interviewtechniek, leren discussiëren, dramatische expressie

1.4.3. Thematies moedertaalonderwijs .

"De inhoud staat centraal. T.m.o. wil **vaardigheden/technieken** zoveel mogelijk benaderen in hun middel, niet in hun doelfunctie. T.m.o. probeert uit te gaan of aan te sluiten bij dat wat de lln. al kennen, kunnen, willen, meemaken ..

1.5. Wat is een thema?

-Uit Raamplan Nederlands uit Nederland volgt :

"De keuze voor thematisch werken wil niet zeggen dat er met elk willekeurig onderwerp gewerkt wordt. We vatten een thema op als een onderwerp gerelateerd aan de belangen, de behoeften en/of ervaringen van de leerlingen. Een onderwerp als "de straat waarin je woont" is eerder thema dan "herfst"

Een thema wordt project wanneer we vakoverschrijdend werken.

Uit infoblad I :

Bij thematisch werken is het kernbegrip: Thema.

Onder thema verstaan wij:

- de "noemer" van een voor de leerlingen belangrijke en herkenbare lesinhoud, die een duidelijke relatie heeft met hun maatschappelijke situatie -

Een thema kun je dan als volgt kenschetsen:

1. Een thema is een onderwerp dat je in het belang vindt van je leerlingen en dat op een of andere manier een duidelijke relatie heeft met hun huidige of toekomstige maatschappelijke positie.
2. Een thema is een onderwerp waarvan je verwacht dat je leerlingen het (kunnen gaan) herkennen als belangrijk voor henzelf (los van het feit of het examenstof is of niet).

1.5.1. Hoe vind ik een thema.

Met de bovenstaande theoretische basis werden de deelnemers gewaagd voor de vraag : "Wat zijn volgens jullie a.h.v. deze criteria belangrijke thema's voor jullie leerlingen en waarom "

Bij de rapportage kwamen daar volgende themata uit te voorschijn:

- macht/onmacht
- de positie man /vrouw
- oorlog, militaire dienst.

Hieruit bleek dat men nog een foutief beeld had van een thema. Uit de aangehaalde voorbeelden bleek dat thema's veel te vaag en abstract betiteld werden. Dit is ook moeilijk bruikbaar in een klassituatie. Het veroorzaakt gebrek aan inzicht en daardoor aan interesse. De lln. denken meestal veel concreter. Het is ook heel moeilijk om voldoende voelsprieten te ontwikkelen voor wat bij de lln. leeft.

Enkele tips om dit gemakkelijker te ontdekken:

- een persoonlijk voornaamwoord in de titel leggen
vb. wat moet JE weten van de oorlog
- onderscheid maken in de graad van betrokkenheid bij het thema
We deelden in :
 - a/ik-thema's: werken rondom persoonlijke ervaringen.
 - b/wij-thema's: werken rondom gemeenschappelijke ervaringen.
 - c/zij-thema's: werken rond wat men verder van ons, bij de anderen meemaakt

Om een thema duidelijker af te bakenen en om te bepalen of een thema bruikbaar is of niet met je ook steeds nagaan

- wat kan ik ermee gaan doen
- wat wil ik ermee doen

Enkele voorbeelden van thema's

- Algemeen Nederlands: (kan een mogelijk thema zijn)
Je kan vb - aantonen waar belangen zijn van de lkr.
 - wat kunnen de lln. erbij invullen van ervaringen met A.N.
 - lkr. kan hen leren leven met het feit dat ze nu eenmaal steeds met A.N. geconfronteerd zullen worden en hij kan als doel stellen de lln. weerbaarder te maken als ze daar op gepakt worden.
- 5 Stuivers romannetjes
Je kan vb. - de bedoeling hebben leuk alles te analyseren
 - uiteindelijk met als doel: de bewering 't is snert
Dit is een slecht thema. Je maakt er de lln. niet weerbaarder mee in hun taalsituatie, je pakt ze alleen iets af.
- Oorlog
Je kan het vb - best interessant vinden dat thema vanuit de lektuur aan te snijden en daarrond interviews af te nemen met de mensen die er ooit bij betrokken waren.

Als je echter de vraag stelt : wat kan, wil ik ermee moet er iets anders uitkomen dan alleen maar spanningen opwekken rondom oorlogs-ervaringen.

1.5.2. Werkvormen om thema's te vinden

In de avondsessie probeerden we de kaderzin als werkvorm uit .
De opgegeven kaderzin was :

" Toen bleek maar weer als het erop aankomt
sta je er toch weer in je eentje voor "

Werkwijze :

- elk individu in de groep bedacht een aantal situaties waarop de kaderzin toepasbaar was.
- per groepje werd het best voorstelbare geheel , geïmproviseerd.
- de andere groepen krijgen een observatieopdracht.
 - welke zijn andere mogelijke oplossingen
 - welke zijn de voortzettingsmogelijkheden
 - zien jullie ev. daar een thema inzitten.

Door deze kaderzin te gebruiken kwam men veel vlotter tot bruikbare ,helder afgebakende situaties die tot een thematische lessenserie konden uitgebouwd worden.

Enkele andere werkvormen vind je nog in Afschrift 2, een didaktische uitgave van de Anne Frank Stichting, Amsterdam.

2. Doelstellingen.

uit infoblad 2:

Het praten over opvattingen van taalonderwijs hangt nauw samen met de doelstellingen, die je wilt bereiken of waar je naar streeft.

Wij hanteren het volgende onderscheid in doelstellingsgebieden:

- 2.1 Inleiden in: Hieronder vallen alle doelstellingen die te maken hebben met het vergroten van kennis en/of vaardigheden van de leerlingen.
 - Kennis: De leraar draagt over; de leerlingen nemen in zich op en reproduceren te bestemder plekke.
 - Vaardigheden; De leraar geeft aanwijzingen en oefeningen; de leerlingen oefenen en passen toe.
- 2.2. Konfronteren met: Hieronder vallen alle doelstellingen die te maken hebben met de meningsvorming of oordeelsvorming van de leerlingen. Een absolute vereiste hierbij is dat leerlingen daar zelf mee bezig zijn. Als de leraar zijn eigen mening verkondigt of als die domineert (wat zeer snel gebeurt) dan noemen we het weer 'inleiden in'.
- 2.3 Toerusten tot: Hieronder vallen alle doelstellingen die te maken hebben met het vergroten van de handelingsbekwaamheid van de leerlingen in voor hen belangrijke (kommunikatieve) situaties.

2.4. Toepassing:

Via een oefening werd geprobeerd om de verschillende doelstellingsgebieden uit een aantal willekeurige lesopzetten te halen.

Voorbeeld:

- 1/ De leraar geeft (aan) groepjes leerlingen de volgende opdracht:
Bedenk, speel, schrijf, vertel een situatie waarin jij of iemand als jij iets wil zeggen maar het niet durft.
De resultaten daarvan gebruikt de leraar om in te gaan op de spel, speel, schrijf of vertelprestaties van de leerlingen en die te beoordelen, toetsen.

Doelstellingsgebied ? -een gecamoufleerd en slecht inleiden in.

Argumenten : -Het is alleen bedoeld als mooie kapstok waarbij het eigenlijk om niets anders gaat dan materiaal verzamelen om te kunnen punten op plakken.

- 2/ De leraar geeft aan (groepjes leerlingen de volgende opdracht:
Bedenk en speel/vertel/schrijf een situatie waarin jij of iemand als jij iets wil zeggen maar het niet durft. De resultaten gebruikt de leraar om met zijn leerlingen te zoeken naar oorzaken van dat niet durven.

Doelstellingsgebied ? -toerusten tot . (mogelijks)

Argumenten : -Door het feit dat de leraar gaat zoeken naar oorzaken kan hij in een verder stadium de lln. ook proberen weerbaarder te maken. (Of hij echter zover gaat is onvolledig ingevuld)

- 3/ De leraar deelt twee brieven uit over een logeerpartij bij oom Theo. Eén brief ziet er keurig uit en bevat geen enkele spelfout, maar bevat daarentegen ook weinig gegevens voor Oom Theo: hoe laat komt de trein aan.? Hoe lang duurt de logeertoestand enz. De andere brief ziet er minder fraai uit en bevat nogal wat spelfouten. Oom Theo weet echter precies waar hij aan toe is. De leraar laat brieven vergelijken aan de hand van de vraag: Welke brief is de beste? In tweede instantie: Welke brief vind je het best als je oom Theo bent. (Zeg in beide gevallen waarom)

Doelstellingsgebied : -kan confronteren met zijn.

Argumenten : -er kan aan meningsvorming gedaan worden door de vergelijking over de waarde van een korrekte spelling.
De tweede vraag kan gericht zijn op het feit dat de inhoud in de tweede brief wel duidelijk is. Inhoud zegt oom T. meer dan spelling
Weerbaar maken rondom kwetsbare spellings situaties.

3 . Fasen in thematisch werken .

zie infoblad 3.

3.1. Introductie.

De introductiefase heeft in het thematisches onderwijs heel wat belangrijke functies. Het is niet zoals in het gangbare onderwijs bedoeld als smaakmaker

3.1.1. 1 ste zeeffunctie: de leraar verduidelijkt zijn keuzemotieven waarom hij dat thema zou zinvol vinden voor hen (zie bijlage)

3.1.2.2 de zeeffunctie :de leerlingen(h)erkennen dit als een zinvol mogelijk thema of niet. Hierbij geven zij ook informatie over wat zij hierbij aan informatie of ervaringen hebben

Hierdoor wordt je thema bepaald.

3.1.3. contractopstelling :

Dit kan minimaal zijn. D.w.z. de lln. nemen de planning voorgesteld door de leraar over. (aan te raden in het begin dat je op deze manier werkt ev.)

Dit kan ook een maximaal contract zijn. Waarbij de leerlingen voor een groot deel doel, inhoud en vorm van de lessenserie bepalen.

Dit contract maken bleek in de praktijk achteraf nogal wat onduidelijkheden te scheppen.

a/wat komt er precies in zo'n contract

- afspraken rondom af te bakenen thema
- invulling van volgende fase
- wat je ermee wil gaan doen
- toetsingsfasen.

b/Kan je zo'n contract vooraf precies invullen

- meestal komt dit neer op een ruw schema
- Het is echter wel belangrijk dat je in 't oog houdt dat men zich aan de beginafspraken houdt. Wanneer er van verandering sprake is, moet men die nieuwe afspraken met de ganse klas bespreken anders gaat de hele planning dobberen

Hoe je aan zo'n themagebied komt werd reeds vroeger in dit verslag aangehaald. Daarvoor bestaan dus verschillende werkvormen

- kaderzin (zie vroeger)
- kretenflaps (zie bijlage)
- onaf hoorspel

De bronnen van zo'n thema kunnen zowel komen van

- initiatief van de leerkracht.
- initiatief van de leerlingen
 - vb. lln. komt soms inidividueel even een 'probleem' bepraten. Soms kan met hem/haar besproken worden of dit kan behandeld worden door de klas. Van dit thematiee incident kan ook een thematische lessenreeks komen
- Vb DDe hele klas kan soms bij een thema betrokken zijn
 - vb. wanneer iemand uit de klas ten onrechte gestraft wordt terwijl de klas eerder verantwoordelijkheid draagt.

3.2. Verwervingsfase;

Hierbij kan informatie verzameld worden om antwoord te vinden op vragen uit de introductie? Er kan ook informatie uitgewisseld worden in deze fase : wat weten we er zelf van, ervaringen e.d.

3.3. Verwerking.

Meningsvorming : wat betekent de informatie die we verzamelden, wat doen we ermee

Dit kan geoefend worden via

- argumentatiespel (zie lessenreeks)
- vragen, opdrachten ter verwerking van voorgaande
- discussiespel

Vastleggen : Soms kan het nodig of handig zijn om iets vast te leggen. Je kan hier natuurlijk de belangrijke vraag stellen voor wie. Uit praktijk bleek echter reeds dat een schrift-je waarin het verloop van de lessenreeks systematisch door een aantal freelance journalisten per klas wordt vastgelegd, kan boeiend zijn om de draad terug op te nemen na elke les. Bovendien zou het ook motiverend werken.

Aktie : Sommige thema's kunnen aanleiding geven tot acties. Het kan ook zijn dat daarnaar toe gewerkt werd en men een desillusie oploopt, ook dit kan ingebouwd worden in de verwachtingen waardoor lln. ook hier weer weerbaarder kunnen zijn.

3.4. Afsluiting/evaluatie.

Gezien tijdsgebrek werd aan deze fase weinig uitleg gegeven tijdens de stroom.

Het toetsen wordt nogal vaak eens verwaarloosd omdat er ook geen objectieve normen zijn voor goed handelen of juist informatie hanteren. Bij het inleiden in kan meestal beter getoetst worden dan bij de doelstellingen confronteren met of toerusten tot omdat die situaties zich meestal afspelen buiten school en alleen binnen school gesimuleerd kunnen worden via spelvorm

Mogelijkheden ter evaluatie zijn:

- vb. opnieuw behandelen van reeds gegeven situatie (zie bijlage)
 - aandacht besteden aan volgens delln. weinig aan bod gekomen punten

Opzet globale lessenserie

1. Korte karakteristiek van de groep waarvoor de (les)senserie) is bedoeld.

2. Themakeuze

a. De leraar kiest een thema	a. De leraar biedt keuzemogelijkheid (Een 'open' introductiewijze)
b. Criteria voor themakeuze. Waarom dit thema in deze klas. (vgl. omschrijving thema)	b. Waarom deze 'open' introductiewijze in deze klas?
c. Nagestreefd doelstellingsgebied	c. Nagestreefd doelstellingsgebied

Taalvaardigheden

Doet beroep op de volgende taalvaardigheden.

Te oefenen:		
Vooraf	Tijdens	Achteraf

3. Beschrijving van de introductiewerkwijze

4. Voorspelling vervolgmogelijkheden
(en voorlopige uitwerking daarvan)
a. Verwerving/verwerking
b. Afsluiting

Opmerkingen en vragen

BIJLAGE

Lesopzet:groep Linda, Lut,Griet.

Thema: "je bent maar een meisje"

Groepskarakteristiek:

- 2 VBS A afdeling voeding, verzorging, textiel
- kinderen komen uit verschillende schoolmilieus nl.aanpassings-
klas,uit lagere school,mislukkelingen uit observatiejaar,uit
andere technische richtingen.
- geweldig niveauverschil in kennis en kunnen
- niet schoolgemotiveerde lln. (uitsluitend meisjes)

Praktische mogelijkheden:

- 2u per week les in volledige klas
- 1u aan een gesplitste zwakke en sterke groep.

Noot : per rapportperiode inleveren van stel oefening, luisteroefening, stilleestoets, spellingtest.

Doelstelling

Konfronteren met : de lln. vormen zich een mening over het feit dat meisjes verondersteld worden bepaalde taken op zich te nemen, omdat ze meisje zijn. Er wordt ook aan miningsvorming gedaan tov het feit dat er geen jongens in de klas zitten.

Toerusten tot : weerbaarder zijn in situaties waarin ze dingen zouden moeten doen juist omdat ze meisje zijn.

Les I : INTRODUKTIE

Zeef 1 : inleiding van het thema door de leerkracht + keuzemotivatie. De leerkracht vertelt iets over de dingen die op dat moment in de klas aan 't groeien zijn
vb -schminken
-giechelen als er sprake is van tampongebruik
-afwezigheid van meisjes omdat men het vanzelfsprekend vindt dat zij thuis inspringen

mogelijk besluit van een introductie door de lkr :
"IK vind het dus wel interessant om te weten hoe dat komt dat jullie ermee bezig zijn"

Zeef 2 : leerlingen (h)erkennen thema
leerkracht lanceert KADERZIN

mogelijkhedenkeuze uit:-verdorie,was ik maar geen meisje
-wat ben ik blij dat ik maar een meisje ben

Spelsituatie

-voorbereiden in groep
-spelen
-observeren door andere groep
-nabespreking -wat is er gebeurd
-wat kan je eraan doen (°)
-zie je hier thema's in
(°)reventueel opnieuw spelen of inspringen en vervolg spelen

Deze manier van werken heeft het voordeel dat het thema veel concreter afgebakend wordt en men duidelijker kan nagaan wat er precies rondom dat thema bij de lln. leeft.

Besluit : contractopstelling
----- wat kunnen we met dit thema bereiken
hoe gaan we tewerk

LES II : VERWERVING VAN INFORMATIE

aanknoping met de spelsituatie
uitdieping van de vooroordelen
hiertoe kunnen verschillende werkwijzen gebruikt worden
-leuk /niet leuk lijstje : ik vind het leuk een meisje te zijn omdat
ik vind niet leuk een meisje...
ik zou het leuk /niet leuk vinden een jongen te zijn omdat
-aanvulzinnen : vb tweeling Jan /Els
.....doet de vaat
.....herstelt de l kke band
van kleine broer
.....maait het gras
.....helpt moeder in de keuken

doel van deze werkwijze : lln. komen tot inzicht van wat zij specifiek beschouwen als een jongen- of meisjes-situatie.
De lln. ervaren dat ze er wel zelf iets over weten en denken

LES III: KON FRONTATIE EN VERWERKING

Welke van al die typische meisjes-eigenschappen /verschillen zijn nu aangeboren,aangeleerd...

de lln. delen in: - ik vind dataangeleerd is

- ik vind dat aangeboren
- ik vind datallebei

Aan de hand daarvan worden een paar heel typische eigenschappen geselecteerd

Argumentatiespel : 3 groepen worden opgebouwd aan de hand van bovenstaande keuzes : aangeleerd/aangeboren/beide

Werkwijze : -de lln. nemen plaats in 3 groepen
 ev. kunnen twijfelaars tijdens de argumentatie en meningsvorming positie kiezen en van plaats verwisselen.
 -van iedere groep komt beurtelings iemand aan het woord
 -de groepen kunnen ook genummerd worden en gelijke nummers argumenteren met elkaar.

Afronding: er wordt op een rijtje gezet tot welke inzichten men reeds gekomen is.

LES IV. VERWERKINGSTEKST-MENINGSVORMING UITDIEPEN

tekst vl : rondom iemand die de traditionele opvatting in vraag stelt
 bewustmakingstekst doet hopelijk vragen loskomen bij de lln.

naar aanleiding van de inhoud van de tekst confrontatie met de vorige lessen. In een klasgesprek wordt dat uitgediept. Kernvragen: wat is er duidelijk geworden, doen we er verder nog wat mee ?

LES V. EINDCONCLUSIE

We moeten het inderdaad niet nemen. Kunnen we echter iets ondernemen?

Mogelijkheden: -onaf leestekstje (ev. vervolg van vorige tekst)
 laten aanvullen door de lln. (stilleestoets)
 doel: toetsen wat de lln. tot nu toe uit de lesse n haalden
 -ev. voorstel om de kaderzin van les I terug aan bod te laten komen en nu met de gewijzigde inzichten te herspelen.

Andere evaluatiemogelijkheden:

- schrijfoefening: aan de hand van vragen
 vb "je bent maar een meisje" hoe dacht je er over
 hoe denk je er nu over
 wat is er veranderd
 (of is er niets veranderd)